

Dzimumu līdztiesības komitejas 49. sēde

PROTOKOLS Nr. 21

Rīgā, *MS Teams* platformā plkst. 15.30

2025. gada 18. septembrī

Sēdi vada:

Ingus Alliks, Labklājības ministrijas (turpmāk – LM) valsts sekretārs, Dzimumu līdztiesības komitejas (turpmāk - Komiteja) vadītājs

Sēdē piedalās:

Agnese Gaile, Labklājības ministrijas Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta vadošā eksperte, Dzimumu līdztiesības komitejas vadītāja vietniece

Anete Ilves, Tiesībsarga biroja Diskriminācijas novēršanas nodaļas vadītāja

Daiga Ivsiņa, Izglītības un zinātnes ministrijas Politikas iniciatīvu un attīstības departamenta vecākā eksperte

Linda Romele (aizvieto Līgu Bāriņu, arodbiedrības “Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība” biedri, Latvijas Veselības un sociālās aprūpes darbinieku arodbiedrības priekšsēdētāja vietniece), arodbiedrības “Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība” eksperte izglītības, nodarbinātības un sociālajos jautājumos

Pēteris Leiškalns, biedrības “Latvijas Darba devēju konfederācija” sociālās drošības eksperts

Kitija Eglīte, Satiksmes ministrijas Attīstības un finanšu plānošanas departamenta Stratēģiskās plānošanas un finanšu nodaļas vecākā referente

Žanete Zvaigzne, Finanšu ministrijas Budžeta politikas attīstības departamenta Budžeta metodoloģijas nodaļas vadītāja vietniece

Inga Akmentiņa-Smildziņa, biedrības “Fonds mammām un Tētiem” vadītāja

Laura Boltāne, Veselības ministrijas Veselības ministrijas Pārnozaru politikas nodaļas vadītāja

Linda Naudiša, Kultūras ministrijas Sabiedrības integrācijas departamenta Sabiedrības integrācijas un pilsoniskās sabiedrības attīstības nodaļas vecākā referente

Ronalds Petrovskis, Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta vecākais referents

Alise Dimante, Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās biroja juriste

Madara Grīnšteine, biedrības “Centrs Marta” attīstības sadarbības nodaļas vadītāja

Gatis Smidrovskis, biedrības “Tēvi” valdes loceklis (aizvieto Gati Zamuru)

Uzaicinātie dalībnieki:

Diāna Jakaite, LM Valsts sekretāra vietniece

Sanita Vasiļjeva, LM Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta direktore

Zane Pūpola, Labklājības ministrijas Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta vecākā eksperte

Madara Mazjāne, ESF+ projekta “Atbalsta instrumenti vardarbības ģimenē mazināšana” vecākā eksperte

Lauris Bokišs, projekta “Vienlīdzīgu iespēju un nediskriminācijas veicināšana” vecākais eksperts

Ella Karele, biedrības “Fonds Mammām un Tētiem” vadītājas vietniece

Sēdē nepiedalās:

Anfisa Aleksejeva, Latvijas Jaunatnes padomes pārstāve

Elita Kresse, biedrības “Latvijas Pašvaldību savienība” padomniece ārējo sakaru jautājumos

Edīte Kalniņa, biedrības “Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkls”

valdes līdzpriekšsēdētāja

Eva Selga, Latvijas personāla vadīšanas asociācijas valdes priekšsēdētāja

Māra Maija Vēbere, Aizsardzības ministrijas Aizsardzības plānošanas un analīzes departamenta, Struktūras un militārā personāla attīstības plānošanas nodaļas vecākā referente

Zane Pommere, Ārlietu ministrijas Starptautisko organizāciju un cilvēktiesību departamenta Cilvēktiesību nodaļas trešā sekretāre

Beata Jonite, Biedrības “Centrs MARTA” politikas koordinatore

Dagnija Butāne, Veselības ministrijas Pārnozaru politikas nodaļas vecākā eksperte

Daina Mežecka, Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja Latvijā padomniece

Ērika Todjēre, Valsts pārvaldes politikas departamenta Cilvēkresursu politikas nodaļas vadītāja

Laura Kornete, Valsts Kancelejas Cilvēkresursu politikas nodaļas konsultante

Irēna Putane, Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta vecākā eksperte

Viktorija Tkačenko, Izglītības un zinātnes ministrijas Politikas iniciatīvu un attīstības departamenta projekta koordinatore

Kristīne Pakārkle, Tiesībsarga biroja Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas juridiskā padomniece

Jānis Šnakšis, Zemkopības ministrijas Starptautisko lietu un stratēģijas analīzes nodaļas vadītājs

Inete Ielīte, biedrības “Latvijas Bērnu forums” valdes priekšsēdētāja

Sēdi protokolē:

1. Darba kārtības apspriešana.

I. Alliks informē, ka šī ir Komitejas 49.sēde, un tā notiek dienā, kad visā pasaulē tiek atzīmēta starptautiskā vienlīdzīgas darba samaksas diena, jeb “Equal Pay Day”, kuras mērķis ir pievērst uzmanību nevienlīdzībai darba tirgū un veicināt taisnīgu atalgojumu ikvienam. Komitejas vadītājs iepazīstina ar sēdes darba kārtību un jautā, vai Komitejas locekļiem ir kādi papildinājumi piedāvātajai darba kārtībai, piebilst, ka pie 4.darba kārtības punkta “Citi jautājumi” būs informācija no LM atbildot uz atsevišķu Komitejas locekļu lūgumu. Citi priekšlikumi par darba kārtības papildināšanu vai maiņu netiek saņemti, tādēļ Komitejas vadītājs aicina sākt Dzimumu līdztiesības komitejas sēdi.

Vienojas: apstiprināt darba kārtību.

2. Tēvu grupās gūtās atziņas un aktualitātes darbā ar tēviem.

Komitejas vadītājs aicina biedrības “Tēvi” valdes locekli G. Smidrovski informēt par biedrības rīkotajās tēvu grupās gūtajām atziņām, kā arī citām saistītām aktualitātēm. G.Smistrovskis atzīmē, ka pagājušajā nedēļā - 14.septembrī notikuši dažādi pasākumi saistībā ar Tēva dienu, un uzsver to, kā tēva klātbūtne ģimenē uzlabo arī bērnu labklājību – samazināti veselības riski, labākas sekmes mācībās, izredzes iestāties augstskolā. Tāpat aktīva tēva iesaiste ģimenē nozīmē iespēju partneriem piedalīties darba tirgū, aktīvi tēvi iesaistās militārajā aizsardzībā un apkaimes sabiedriskajā dzīvē, kā arī uzlabo savu veselību un vispārējo labklājību. G.Smistrovskis informē, ka aptaujās 60-70% vīriešu kā savas lielākās bažas norāda finanšu grūtības, jauni tēvi izjūt mentora trūkumu uzsākot ģimenes dzīvi, palielinās mentālās veselības problēmas, ik gadu ap 200 vīriešu izdara pašnāvību. G.Smistrovskis skaidro, ka biedrības pieredzē veiksmīgākais risinājums ir veidot kopienas, kurās vīrieši var viens otru atbalstīt un būt mentori viens otram. Tēvu grupās vīrieši dalās ar rūpēm un izaicinājumiem un viens otru atbalsta. Tēviem tiek piedāvāta sertificēta programma bērna emocionālajai audzināšanai, pusaudžu audzināšanas ceļvedis, šķirto tēvu grupa, kā arī individuālās konsultācijas. Tēva dienas pasākumos tika veidota īpaša programma sadarbībā ar kultūrvietu M/darbnīca, tāpat biedrība aktīvi sadarbojas ar pašvaldībām un Sabiedrības integrācijas fondu.

Komitejas vadītājs pateicas G. Smidrovskim par prezentāciju un aicina komitejas locekļus izteikt komentārus vai uzdot jautājumus.

S. Vasiļjeva uzdod vairākus jautājumus - vai ir novērotas paaudžu atšķirības starp tēviem attieksmes, intereses ziņā, vai medijos attēlotā veiksmīgā cilvēka tēls attur vīriešus atzīt savas problēmas, vai ir paaudžu atšķirības attieksmē pret savu veselību un vai novērots, ka problēmas gadu gaitā vīriešiem ir mainījušās. G. Smistrovskis skaidro, ka paaudžu atšķirības novērojamas attieksmē pret to, kas tiek sagaidīts no tēva, un ka jaunākajām paaudzēm ir augstāki standarti. Medijos tiek attēlots sliktais tēva piemērs, kas neiesaistās un ir pasīvs, taču būtu nepieciešams attēlot vairāk pozitīvo piemēru. G. Smistrovskis norāda, ka jaunāki vīrieši laicīgāk un vairāk rūpējas par savu mentālo un fizisko veselību, tomēr tendence noklusēt savas rūpes ir visām paaudzēm.

A. Gaile jautā par sadarbības pieredzi pašvaldībās ārpus Rīgas un interesi par apmācībām un grupām. G.Smidrovs skaidro, ka lielākoties tas atkarīgs no pašvaldības iesaistes un informācijas pieejamības. Bauskas sociālais dienests ir labs piemērs, jo piedāvā atbalsta pakalpojumus proaktīvi gan tēviem, kas atrodas sociālā dienesta uzraudzībā, gan arī citiem interesentiem. Mazākās pilsētās vīrieši viens otru pazīst un uztur saikni arī ārpus grupas, kas palīdz vienam otru atbalstīt.

Komitejas vadītājs pateicas G. Smidrovskim par prezentāciju, dalībniekiem par jautājumiem.

Vienojas: sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

3. ESF+ projekta “Atbalsta instrumenti vardarbības ģimenē mazināšanai” aktualitātes un veikto pētījumu par dzimumā balstītu vardarbību.

Komitejas vadītājs aicina M. Mazjāni sniegt informāciju par projekta aktualitātēm. M. Mazjāne informē, ka šogad tiek piedāvāts jauns krīzes tālruņa pakalpojums, kas vērsts uz potenciālo vardarbības novēršanu. Līdz šim cilvēki zvana, ja baidās, ka varētu veikt vardarbību, atklāj, ka ir veikuši vardarbību, vai ir cietuši no vardarbības. Zvanītājas sievietes visbiežāk ziņo par vardarbību pret bērniem, bet zvanītāji vīrieši zvana saistībā ar vardarbību pret partneriem. Pakalpojums ir pieejams jau četrus mēnešus, pagaidām plānots, ka tas darbosies divus gadus. Otrs projekta svarīgākais jaunums ir kampaņa par bērnu nevardarbīgu audzināšanu, kuras ietvaros ir gan apkopoti dažādi resursi vecākiem LM mājaslapā (<https://www.lm.gov.lv/lv/bernu-nevardarbiga-audzinasana>), gan rīkotas intervijas, diskusijas un pasākumi. M. Mazjāne norāda, ka uz klātienes pasākumiem deviņdesmit deviņi procenti apmeklētāju ir sievietes, kas iezīmē, ka sabiedrībā joprojām ir stiprs priekšstats, ka rūpes par bērniem ir tieši sievietes atbildība. Starp plānotajām projekta aktivitātēm ir arī metodiskie semināri speciālistiem, uz kuriem tiks aicināti NVO, valsts institūciju un citu jomu pārstāvji, kuriem būtu vērtīgi apgūt prasmes un zināšanas lai spētu atbalstīt vecākus bērnu nevardarbīgā audzināšanā; novembrī ielānota arī konference Valmierā, kurā piedalīsies gan pašmāju, gan ārvalstu eksperti.

M. Mazjāne informē, ka maģistra darba ietvaros veikusi pētījumu “Ar dzimumu saistītas vardarbības prevence Latvijā. Jauniešu un jaunatnes darbinieku skatījums”, kurā noskaidrotas jauniešu un jaunatnes darbinieku domas un pieredzes par labākajām metodēm, rīkiem, kā arī piemērotām vietām un kontekstiem, kuros jaunieši vēlas saņemt izglītību par dzimumā balstītu vardarbību. M. Mazjāne norāda, ka visa pētījumā apkopotā informācija nav pieejama publicēšanai, un aicina klātesošos sazināties ar viņu personīgi, ja ir padziļināta interese par pētījumu. Aptaujātie jaunieši vecumā starp 18 un 25 gadiem lielākoties bija sievietes, bet arī jauni vīrieši aktīvi piedalījās, un liela daļa visu respondentu norādījuši, ka gan mācās, gan strādā vienlaikus. Atbildēs redzams, ka jaunieši ir informēti par dzimumā balstītas vardarbības konceptu, aktīvi atbildot uz atvērtajiem jautājumiem norādījuši konkrētus piemērus vardarbībai, ko atpazīst ikdienā – gan fizisko, gan strukturālo vardarbību. No aptaujātajiem jauniešiem tikai trīsdesmit divi procenti norādījuši, ka piedalījušies apmācībās vai ieguvuši informāciju par tēmu, un norādījuši, ka vislabprātāk šādas zināšanas un prasmes apgūtu izglītības iestādēs, un novērtē speciālistus, kas prot radīt drošu un cieņpilnu vidi, un dod priekšroku tieši klātienes sarunām un interaktīvām nodarbībām. Pētījums liecina, ka lielākoties jaunieši uzzina par vardarbību nevis no izglītības programmām vai speciālistiem, bet no personīgās pieredzes.

Speciālisti norāda, ka labprāt darbojas skolās, un ka ar vairākām skolām veidojas laba sadarbība, tomēr pastāv izaicinājumi un grūtības pārliecināt jaunas izglītības iestādes, vecāki izrāda pieaugošu skepsi. Iespējams šķērslis speciālistu darbam ir tas, ka viņi uzskata, ka dzimumā balstīta vardarbība ir jāskaidro kopā ar seksuālās un reproduktīvās veselības tēmām, jo tas kopumā samazina risku jauniešiem nonākt vardarbīgās attiecībās. Jaunatnes darbinieki un speciālisti arī izteica vēlmi pēc atbalsta gadījumos, kad jaunieši viņiem uztic stāstu par piedzīvoto vardarbību, un ir nepieciešamas zināšanas kā izmantot jau pastāvošo atbalstu interencei.

Komitejas vadītājs pateicas M. Mazjānei par ziņojumu un aicina izteikt komentārus vai uzdot jautājumus. Tā kā jautājumu nav, Komitejas vadītājs aicina klātesošos sazināties ar M. Mazjāni, ja rodas interese par kādu no aktivitātēm vai pētījumu.

Vienojas: sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

4. Tiesībsarga pētījums par mākslīgo intelektu un diskrimināciju.

Komitejas vadītājs dod vārdu A. Ilves, lai sniegtu informāciju par diviem pētījumiem, kas saistīti ar mākslīgo intelektu (MI). A. Ilves apraksta MI attīstību kopš sešdesmitajiem gadiem un skaidro, ka to iespējams sadalīt trīs posmos, no kuriem pēdējais sācies pēc 2000. gada. Viena no nozīmīgajām problēmām ar MI un diskrimināciju parādījusies Nīderlandē, kur papildus bērnu pabalsta piešķiršanas sistēmai tika izmantota arī uz MI balstīta pretrāpšanas sistēma, kas balstīta uz vēsturiskajiem datiem. Šī sistēma diskriminēja vairākus vecākus, kurus bez pamata apsūdzēja krāpšanā, pieprasīja atmaksāt pabalstus un no vairākām ģimenēm tika izņemti bērni, līdz kamēr Nīderlandes tiesībsargs un datu inspekcija konstatēja, ka sistēma ir kļūdaina un tā tika apturēta. Arī ASV ir bijusi negatīva pieredze ar MI izmantošanu, piemērojot to augstākās izglītības iestāžu atlases procesā, tikai vēlāk konstatējot, ka šī sistēma ir piešķirusi zemākus vērtējumus sievietēm un cilvēkiem ar tumšāku ādas krāsu. Šīs sistēmu kļūdas skaidrojamas ar to, ka sistēmas nevis izdara jaunus lēmumus, bet gan atkārto iepriekšējos cilvēku pieņemtos lēmumus. Līdzīgi piemēri ir bijuši Amazon darba atlases sistēmā, kas skaidri deva priekšroku vīriešu CV; darba meklēšanas platforma, kas darba piedāvājumus šķiroja pēc dzimuma; lietotnes, kas neatpazīst tumšākas ādas krāsas lietotājus u.c. A. Ilves norāda, ka augstākajā izglītībā, arī Latvijā, šobrīd valda “MI eiforija”, un visi tiek iedrošināti lietot MI rīkus, bet riski tiek apzināti tikai plaģiātisma ietvaros, ignorējot plašāko ietekmi. Vienlaikus veidojas digitālā nevienlīdzība, jo ne visiem ir nepieciešamās prasmes un resursi MI rīku pilnvērtīgai lietošanai, kas rada plaisu starp pasniedzējiem, studentiem un pat institūcijām. Tiesībsarga biroja pētījumi un iegūtā informācija liecina, ka MI sistēmās ir augsts risks pamattiesību pārkāpumiem, būtiski trūkst izpratne par MI lietošanu un vajadzību pēc cilvēka virsvadības un rūpīgas uzraudzības.

Komitejas vadītājs pateicas A. Ilves par sniegto informāciju un aicina klātesošos vērsties Tiesībsarga birojā pēc padziļinātas informācijas un atbalsta.

Vienojas: sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

5. Citi jautājumi

Komitejas vadītājs informē, ka pēdējā darba kārtības jautājumā iekļauts lūgums no Komitejas pārstāvjiem informēt par pasākumiem ESF+ finansēto atklātu projektu iesniegumu atlases 2.kārtu “Par atbalsta pasākumiem diskriminācijas riskam pakļautajām personām vienlīdzīgu iespēju un tiesību realizēšanai dažādās dzīves jomās”. Komitejas vadītājs dod vārdu A. Gailei sniegt informāciju. A. Gaile informē, ka nākamā kārtā projektu iesniegšanai paredzēta 2026. gada otrajā ceturksnī, bet iespējams, ka izdosies ātrāk.

Komitejas vadītājs pateicas A. Gailei par sniegto informāciju un aicina Komitejas locekļus sekot līdzi jaunumiem un sagatavoties pieteikt projektus konkursā.

Noslēgumā Komitejas vadītājs pateicas visiem par līdzšinējo darbu un informē, ka šogad plānota vēl viena Komitejas sēde, visticamāk decembra otrajā pusē. Tā kā šajā sēdē plānots apstiprināt darba plānu nākamajam gadam, Komitejas locekļi aicināti apsvērt pārrunājamās tēmas, lai novembrī varētu sākt tās apkopot.

Visas sanāksmē sniegtās prezentācijas pēc sanāksmes būs pieejamas LM tīmekļvietnē pie [Komitejas sadaļas](#).

Vienojas: sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

Sanāksmi slēdz plkst. 17:00

Sanāksmes vadītājs

I. Alliks.

Sanāksmes protokolētāja

Z. Pūpola

Dokuments parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu